

Signar á Brúnni, landsstýrismaður við upplating av framsýning á 100 ára degi Fornminnissavnsins:

Ein tjóð má røkja sín mentanararv

Tað er ein elligomul sannroynd, at ein tjóð eigur at røkja síni minni. Hetta at røkja andalig og verklig minni er ein fortreyt fyri, at ein tjóð kann liva og mennast. Siðir og siðvenjur, bókmentir, list, tónleikur, heim-speki, átrúnaður, skjøl, handrit, jarðføst fornminni og forngripir mynda tað mentanarliga landslag, sum vit eru runnin av. Hesi hugtøk eru tilsamans okkara mentanararv.

Til tess at ein tjóð skal kunna trivast og mennast er ikki nógmikið við einum sunnum og góðum vinnulívi. Tjóðin má eisini røkja sín mentanararv væl og virðiliga. Bæði hesi hugtøk mynda sínámillum fortreytir. Eitt samfelag uttan mentanararv verður fátækt, hóast búskapurin kann tykjast at standa í besta blóma og allar hendur enná eru fullar. Hinvegin er lítil fynd í at tala um eitt blómandi ment-

anarlív uttan eitt haldgott búskaparligt og vinnuligt stóði í samfelagnum.

Ein tjóð má leggja sín mentanarpolitikk soleiðis til rættis, at fólkamentan, vísindi og list sleppa at virka og mennast. Ein tjóð má røkja sín mentanararv og hon má vaksa um sín mentanararv.

Droyma um at venda heim

»Hvur tú einki at flígga uttan ta tómu tegu, ert tú ein deyður maður«, sigur okkara stóri rithøvundur Hedin Brú, og betri kann tað valla lýsast, sum her verður umrøtt.

Mentanarpolitikkur er eisini útbúgvingarpolitikkur. Ein tjóð má eisini alla tíðina menna og útyggja sín skúlskap og sínar útbúgvingar, tí besta tilfeingið hjá eini tjóð er tjóðin sjálf – tað fólk, sum býr og virkar í landinum –

tey ungfólk, ið eru undir útbúgving her heima ella sum eru farin av landinum at søkja sær útbúgving – og tey, ið vegna kreppu og bakkøst noyddust av landinum, men sum droyma um at venda heim, tá lögir verða til tess.

Savnshugtakið

Ein týðandi táttur í røktini av mentanararvinum er sjálvt savnshugtakið – museumshugtakið – hetta at seta á stovn fornminnissavn og siðsøgulig savn, bókasavn, skjalasavn, listasavn og náttúrugripasavn.

Søvnini goyma keldurnar til søgu og mentan – tey eru okkara felags minni. Tey goyma nógv av tí, sum vit øll eru felags um. Tí hava tey so stóran týðning og tí royna flestu tjóðir at menna søvnini.

Eg kann til stuttleika í hesum sambandi nevna, at grannar okkara, danir, her

við aldamótum byggja nýggj søvn fyri hálvvaðru milliard kr. So stóran dent leggja teir, ið annars hava eitt sera vælútbyggt savnsverk, á týðningin av góðum søvn-um.

Henda áskoðan á søvnini og týðning teirra og henda stremban eftir at menna søvnini eyðkennir flestu tjóðir og alla tjóðskaparliga stremban. Taka vit t.d. enn einaferð grannar okkara, so var stóðir undir virkseminum fyri skipaðum fornminni, bóka- skjala- og listasavnunum í 19. øld júst hetta, at úr mentanararvinum skuldi tjóðin søkja sær nýggja mátt og meg. Hetta eyðkendi gongdina eitt nú í Danmark og í Íslandi.

Við hollari vitan um fortíð og samtið skapar ein tjóð sína framtíð. Hetta er ein alment galdandi sannroynd, og tí er tað so umráðandi, at ein tjóð rekur málvísan, fjølbroyttan og breiðan mentanarpolitikk.

Stríð fyri móður-málsins rætti

Tá okkara forfedrar raknaðu við tjóðskaparliga fyri umleið stórt hundrað árum, skiltu teir eins og grannar teirra, at røktin av mentanararvinum var ein týðandi partur av starvinum at vinna føroyingum stórra mentanarligt og politiskt frælsi. Teir skiltu, at sambandið við søguligu, siðsøguligu og mentanarligu røturnar var ein týðandi fortreyt fyri føroyingar sum fólk. Teir sóu skjótt, hvønn týðning mentanararvurin hevði fyri tjóðskaparliga tilvitið, sameikan og fyri menningina av okkum sum tjóð, hóast teir valla høvdu hesi nútímans hugtøk í hugarum.

Stríðið fyri móðurmálsins rætti var tí eitt tað fremsta málið og tí royndu teira at skapa skrivaðar bókmentir, samstundis sum teir royndu at halda gamlar siðir í æru eitt nú tann føroyska dansin. Teir royndu tí at varðveita landsins forngripir og fornminni.

Tað var Jóannes Patursson sum í 1890 á fyrsta sinni bar upp hugskotið at seta eina forngripagoymslu á stovn. Eg kann her nevna, at tað eisini var Jóannes bóndi, ið sum tann fyrsti málti til at stovna eitt føroyskt landsskjalasavn, so tað søguliga tilfar, ið skjöl- ini goyma, kundi verða varðveitt í landinum.

Hugskotið um eina forngripagoymslu varð borið fram alment so av og á eftir hetta, serstakliga í ungmannafelagum Sólarmagn. Tað var eisini Sólarmagn, sum á Ólavssøku í 1898

kallaði saman til fundar í Havn. Á hesum fundi varð samtykt at seta á stovn Føroya Forngripagoymslu. Hetta var ein stór hending í okkara mentanarsøgu.

Føroya Fornminnissavn

Á Ólavssøku í ár verða so stótt 100 ár liðin síðan tann stovnur, sum í dag eitur Føroya Fornminnissavn, var skaptur. Eg vil nýta høvið at ynskja Fornminnissavni- num til lukku við føðingardegnun og takka stovni- num fyri væl útítt avrik hesi hundrað árin.

Latið okkum í takksemi minnast tey, ið av øllum alvi virkaðu fyri stovnsteting av einum føroyskum fornminnissavni, og sum hava virkað fyri málinum ein stóran part av øðini: Jóannes Patursson, Sverri Patursson, Andreas Samuelsen, Rasmus Rasmussen, A. C. Evensen, Petra og Hans Andreas Djurhuus, Andreas Weihe, M.A. Jacobsen, Sverri Dahl, Elsebulena á Krákusteini og mong mong onnur. Mundu tey hóast alt ikki fegnast, um tey í dag vistu aftur í Verðina?

Eg takki verandi starvsfólki á Fornminnissavni- num fyri tað arbeiðið, ið dagliga verður avrikað her. Eg veit, at tað er á høgum fakligum stóði og verður mangan avrikað undir truplum umstøðum. Men man tað ikki eisini vera sum eitt privilegium at sleppa at arbeiða við so spennandi tilfari og verkevnum, sum tit hava her.

Eisini fari eg at takka fyri hesa hugtakandi og fjølbroyttu framsýning, sum verður latin upp í dag. Hon gevur okkum eina góða

mynd av tí fornfrøðiliga ríkidømi, sum vit eiga úti og heima. Sum skilst er framsýningin ein lýsing av savnsvirksemi í Føroyum seinastu øðina. Eisini er dentur lagdur á siðsøguliga innsavning aftur til byrjanina av 19. øld. Hetta er lýst gjøgnum gripatilfar, sum liggur eftir útlendingar, ið hava verið í Føroyum, og sum hava sent hetta tilfar av landinum til varðveiting- ar.

Stórt arbeiði

Í framsýningini verður eisini víst á søguna og menningina hjá Fornminnissavni- num og á dagliga arbeiðið á stovninum í dag. Hetta er alt sera áhugavert og spennandi, og vit hava nakað at gleða okkum til, tá vit um eina løtu sleppa at síggja framsýningina í síni heild. Tað liggur ivaleyst eitt stórt fyrireikingararbeiði aftan fyri eina slíka framsýning. Eisini er hon eitt úrslit av góðum samstarvi millum Fornminnissavnið og Danska Tjóðsavnið.

Eg vóni, at framsýningin fer at økja um áhugan millum manna fyri fornminnum og søgu. Eg vóni, at framsýningin fer at gera sít til at styrkja fatanina av týðninginum av einum virknum mentanarpolitikki – Vænti, at hetta fer at fáa alt fleiri at skilja hvussu týðningarmikið tað er, at vit fara væl um okkara mentanararv – ikki minst okkara fornminni. Tað veri seg gripir eins væl og tey jarðføstu fornminni, sum prýða okkara vakra land.

Serstakliga vóni eg, at framsýningin fer at styrkja áhugan hjá børnum og ungum fyri okkara søgu og sið-

